

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КОРНІЄНКО Ірина Валеріївна

УДК 340.15(477)»18/19»:347

**НАУКОВО-ЮРИДИЧНА ТА ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА
Є. В. ВАСЬКОВСЬКОГО**

Спеціальність: 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
АРАКЕЛЯН Мінас Рамзесович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
перший проректор, проректор з навчальної роботи,
завідувач кафедри історії держави і права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
Заслужений юрист України
ЯРМИШ Олександр Назарович
Київський міжнародний університет,
радник ректора;

кандидат юридичних наук, доцент
КОВАЛЬОВА Світлана Григорівна,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили (м. Миколаїв),
декан юридичного факультету

Захист відбудеться «26» червня 2013 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «21» травня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування правової системи, яке відбувається на теперішній час в Україні, нагальним чином вимагає не тільки акультурації зарубіжних правових цінностей, але й засвоєння власних традицій розвитку системи права, юридичної науки та юридичної діяльності. Попри усталену думку про укоріненість нігілістичного ставлення до права в українському та російському суспільстві та нібито вторинність вітчизняної правової науки, слід зазначити, що вона переживала справжнє піднесення на межі ХІХ – ХХ ст.ст. Чимало з розроблених вітчизняними науковцями того періоду ідей варті використання у правовій сфері сьогодення. При тому необхідність критичного осмислення та творчого використання досягнень видатних представників дореволюційної юриспруденції є очевидною для фахівців не тільки у сфері загальнотеоретичної юриспруденції, але й у сфері галузевих юридичних дисциплін, історія формування та розвитку яких лише починає складатися.

Юридико-біографічний та науково-історичний напрями досліджень у сучасній українській історико-правовій науці є доволі розвинутими. Зокрема, у цій царині плідно працюють О. Л. Копиленко, О. Ф. Скакун, І. Б. Усенко, О. Н. Ярмиш та ін. Значний біографічний масив присутній у виданій в Україні шеститомній «Юридичній енциклопедії», в якій майже вичерпно представлено перелік персоналій української юридичної науки. У той же час, очевидним є певне відставання у дослідженні відомої і за дореволюційних часів, і тепер Одеської школи права, де можна назвати тільки поодинокі дослідження (Л. П. Арнаутова, О. М. Гетьман, М. А. Дамірлі, А. В. Дзевелюк, О. Є. Музичко). За межами юридичної біографістики залишилися видатні учені й педагоги, що становлять славу Одеської школи права не лише на Батьківщині, але й за кордоном.

Яскравою постаттю у дореволюційній юридичній науці є класик цивілістики Свєген Володимирович Васьковський, наукова та педагогічна спадщина якого є надбанням принаймні чотирьох європейських країн – України, Росії, Литви та Польщі. Видатний історик юридичної науки В. Д. Зорькін назвав Є. В. Васьковського серед тих представників Одеської школи права, імена яких «золотими літерами вписано в історію юриспруденції».

Історія формування та розвитку особистості ученого, його наукові пошуки та здобутки, його педагогічна практика являють собою цінність для сучасної юридичної науки і практики, а також є прикладом відданості науці, що є важливим для підготовки фахових юристів. Ці обставини породжують інтерес до праворозуміння та науково-правової спадщини Є. В. Васьковського, в якій особливо цінними є здобутки ученого у сфері історії, організації та деонтології адвокатури, у методології юриспруденції, у найбільш важливих сферах цивілістики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011 – 2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671), планів науково-дослідної роботи кафедри історії держави і права «Історичні традиції у правовому розвитку України» і кафедри теорії держави і права «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України».

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є історико-правовий аналіз, критичне осмислення та систематизація науково-юридичної та педагогічної спадщини Є. В. Васьковського. Особлива увага приділяється діяльності Є. В. Васьковського в Новоросійському університеті, в якому склалися підвалини для формування Одеської школи права.

Поставлену мету конкретизовано у таких задачах:

критично осмислити та охарактеризувати історіографію науково-юридичної та педагогічної спадщини Є. В. Васьковського, визначити джерельну базу її дослідження;

охарактеризувати процес та етапи формування Є. В. Васьковського як ученого та педагога вищої школи;

встановити особливості праворозуміння Є. В. Васьковського й визначити напрями його науково-юридичної та педагогічної діяльності;

виявити внесок Є. В. Васьковського у вивчення історії всесвітньої та російської адвокатури;

з'ясувати сутність концепції Є. В. Васьковського щодо організації адвокатури;

висвітлити погляди Є. В. Васьковського на проблематику адвокатської етики;

розкрити сутність методології та методики інтерпретації норм цивільного права у працях Є. В. Васьковського;

висвітлити та систематизувати проблематику цивільного права у творчості Є. В. Васьковського;

визначити у працях Є. В. Васьковського теоретичні узагальнення проблематики цивільного процесуального права;

Об'єктом дослідження є інтелектуально-творчий процес розуміння правової реальності видатного представника Одеської школи права Є. В. Васьковського.

Предметом дослідження є науково-юридична та педагогічна спадщина Є. В. Васьковського.

Методи дослідження. Система методологічного інструментарію дисертації є багаторівневою і включає класичні та неklasичні принципи й методи, властиві сучасному етапу розвитку юриспруденції.

В основу дослідження було покладено принцип історизму, згідно з яким предмет дослідження вивчався з урахуванням знань, вироблених попередниками у цій дослідницькій сфері, з виявленням зв'язку минулого, сучасного і майбутнього, на основі об'єктивних закономірностей розвитку суспільства та юриспруденції як складової суспільного життя (п.п. 1.2, 2.1).

Серед загальнонаукових методів необхідно назвати діалектичний метод, який забезпечив розгляд визначеної у дисертації проблеми у зв'язку з історико-правовою реальністю, та простежити процес розвитку творчої особистості Є. В. Васьковського (п.п. 1.2, 1.3, 2.1, 3.2, 3.3). Описовий метод став у нагоді в організації мислення дослідника для побудови більш адекватного вербального образу досліджуваного об'єкта за допомогою визначення у науці опорних термінопонять, зокрема: цивілістики, праворозуміння, юриспруденції (п. 1.3, р. 2, р. 3). Із загальнонаукових методів використано системний метод, який надав можливість уявити творчу спадщину Є. В. Васьковського як цілісну складнопорядковану систему поглядів у цивілістичній сфері юриспруденції (п. 1.3). Історичний метод допоміг розглянути кожен факт та кожне явище у руслі дослідження історичного контексту, у безпосередньому зв'язку з даними конкретними умовами історичної реальності (п.п. 1.2, 2.1). Саме він став основою формулювання наукової біографії Є. В. Васьковського і дозволив висвітлити основні етапи його життя і діяльності з використанням при цьому визначених критеріїв періодизації. Використано метод порівняння у його історичному та правовому вимірі, що дало можливість зіставити системи наукових поглядів Є. В. Васьковського з поглядами інших, сучасних йому цивілістів та з напрацюваннями сучасної цивілістичної науки (п.п. 2.1, 2.2, 3.1). Формально-юридичний метод застосовувався при дослідженні форм догматичних положень цивілістичної теорії Є. В. Васьковського (п.п. 3.2, 3.3). Герменевтичний метод знадобився при оцінці методологічних новацій Є. В. Васьковського, для опрацювання мемуарної літератури та інших наративних джерел, яких було використано у дослідженні (п.п. 1.2, 3.1).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузях методології юриспруденції, історії держави і права, історії політичних і правових учень, юридичної біографістики, цивілістики, серед яких: М. Р. Аракелян, Т. В. Варфоломєєва, М. Ю. Баршевський, Т. І. Бондарук, М. А. Дамірлі, В. В. Дудченко, В. Д. Зорькін, І. А. Ісасєв, О. Л. Копиленко, І. С. Канзафарова, С. В. Ківалов, М. І. Козюбра, Н. М. Крестовська, Р. А. Майданик, Ю. М. Оборотов, О. І. Овчинников, П. М. Рабінович, О. Д. Святоцький, О. Ф. Скакун, В. О. Томсінов, І. Б. Усенко, Є. О. Харитонов, Я. М. Шевченко, Ю. С. Шемшученко.

Емпіричною основою дисертації є наукові роботи та навчальна література, написані Є. В. Васьковським та його сучасниками, мемуарна

література, преса, історико-правові пам'ятки, зокрема, законодавство Російської імперії у сфері освіти.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше на науково-монографічному рівні досліджено як процес та цілісний результат науково-юридичну та педагогічну спадщину видатного представника Одеської школи права, вченого-цивіліста Є. В. Васьковського. Ця робота є одним із пріоритетних досліджень історії становлення і розвитку юридичної науки та освіти на Півдні України. Внесок здобувача у розроблення зазначеної проблематики визначають такі основні результати дослідження:

уперше:

визначено як цілісне учення науково-юридичну та педагогічну спадщину Є. В. Васьковського, що включає теоретичний аналіз інститутів та норм цивільного та цивільно-процесуального права, учення про їх інтерпретацію й застосування у практиці правосуддя та організаційні інструменти захисту цивільних прав засобами адвокатури;

уведено до наукового обігу архівні матеріали та деякі маловідомі праці Є. В. Васьковського, що надало можливість з'ясувати невідомі раніше широкому загалу факти наукової біографії ученого та скласти найбільш на теперішній час повну бібліографію його праць, бібліографію перевидань його праць та бібліографію прижиттєвих видань про Є. В. Васьковського;

обґрунтовано багатогранність діяльності Є. В. Васьковського як ученого цивіліста, педагога та адміністратора вищої школи, юриста-практика та популяризатора юридичних знань;

запропоновано періодизацію науково-педагогічної діяльності Є. В. Васьковського: 1884–1901 рр. – становлення як ученого-цивіліста; 1901–1909 рр. – розквіт наукової та педагогічної діяльності; 1909–1917 рр. – період вимушеного згорання педагогічної діяльності; 1917–1924 рр. – педагогічна діяльність у навчальних закладах Одеси; 1924–1939 рр. – період розквіту наукової та педагогічної діяльності ученого у Віленському університеті Стефана Баторія;

виокремлено та охарактеризовано напрями наукових досліджень Є. В. Васьковського: 1) наука цивільного права; 2) наука цивільного процесу; 3) методологія юриспруденції, зокрема, дослідження положень юридичної герменевтики у застосуванні до цивільного права; 4) історія, організаційно-правові та етичні основи адвокатської діяльності; 5) питання судоустрою; 6) рецензування юридичних наукових творів та переклад російською мовою праць видатних зарубіжних учених;

виявлено новацийні методологічні засоби, введені Є. В. Васьковським до юридичної науки та практики, зокрема, галузева порівняльно-правова методологія та герменевтика;

доведено, що Є. В. Васьковський є єдиним ученим та педагогом європейського рівня, який повністю сформувався та проявив себе як видатна творча особистість у середовищі Одеської школи права дореволюційної доби її становлення;

уточнено:

знання про тип праворозуміння, якого дотримувався і який розвинув у своїх працях Є. В. Васьковський: юридичний позитивізм, поєднаний з новітнім методологічним інструментарієм, зокрема, герменевтичним підходом до тлумачення норм права;

фактичні відомості про життя та діяльність видатного ученого-юриста Є. В. Васьковського, чим створено підґрунтя для написання його наукової біографії;

фактичні відомості про становлення Одеської школи права, а також про історію юридичного факультету Імператорського Новоросійського університету;

удосконалено:

знання про історію становлення та розвитку вітчизняної цивілістики як галузі наукового знання та циклу навчальних дисциплін;

розуміння юриспруденції як інтегративного утворення, компонентами якого є нерозривно пов'язані між собою юридична наука, юридична практика та юридична освіта.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має історико-правовий характер, її положення й засновані на них пропозиції автора становлять науковий та практичний інтерес. Результати дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – для розроблення історико-правової проблематики, зокрема, історії української та європейської юриспруденції, історії цивілістики, історії адвокатури, історії юридичної освіти в Україні та Європі;

навчальному процесі – для проведення занять із навчальних дисциплін: «Історія учень про державу і право», «Теорія держави і права», «Цивільне право України», «Цивільний процес», «Адвокатура»; для створення спецкурсів «Історія української юриспруденції», «Історія української цивілістики»;

правовиховній діяльності – для пропаганди досягнень вітчизняної юридичної науки.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри історії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні результати дослідження було оприлюднено протягом 2011–2013 рр. на: Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу Національного університету

«Одеська юридична академія» «Правове життя сучасної України» (20–21 травня 2011 р., м. Одеса), Міжнародній науковій конференції, присвяченій пам'яті професора О.В. Сурілова «Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції» (30–31 березня 2012 р., м. Одеса), Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького складу, присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Правове життя сучасної України» (20–21 квітня 2012 р., м. Одеса), Міжнародній історико-правовій конференції «Держава, право і юридична думка у Балточорноморському регіоні: історія і сучасність» (27–29 квітня 2012 р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (30 листопада 2012 р., м. Одеса), Міжнародному «круглому столі» «Актуальні проблеми філософії права. Аксіосфера права і держави» (13 грудня 2012 р., м. Одеса), Міжнародній науковій конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Адвокатура: минуле та сучасність» (2 березня 2013 р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (16–17 травня 2013 р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції «Треті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права», присвяченій пам'яті Є.В. Васьковського (17 травня 2013 р., м. Одеса).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображено у 15 наукових статтях, 6 із яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок, із них основного тексту – 175 сторінок, список використаних джерел містить 237 найменувань і розташований на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт і предмет, мету та основні задачі, методологію дослідження; охарактеризовано його наукову новизну та практичне значення; подано відомості про апробацію та публікацію результатів дослідження, його структуру і обсяг.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади творчої біографії Є. В. Васьковського» містить три підрозділи, в яких охарактеризовано історіографію та джерельну базу дослідження, подано біографічні відомості

про Є. В. Васьковського, відтворено систему його наукових інтересів та основні напрями наукової, педагогічної та практичної діяльності.

У підрозділі 1.1. «Історіографія та джерельна база дослідження» показано, що в українській юридичній науці дисертаційні дослідження у сфері юридичної біографістики в основному сконцентровано на представниках теоретичного та історико-правового напрямів юриспруденції, тоді як на матеріалі галузевих юридичних наук у вітчизняній історико-правовій науці дисертаційні та монографічні дослідження є практично відсутніми.

Історіографію проблематики дослідження поділено на такі групи: 1) праці з проблематики організації та змісту юридичної освіти та юридичної науки в Російській імперії (І. Ю. Алексєєва, В. І. Бакланов, В. В. Ганін, М. В. Ішанова, Ю. О. Козлов, О. Н. Якушев, О. В. Корнєв, О. В. Єгорова, О. Л. Войно-Данчишина, І. В. Костенко); 2) праці з історії та теорії цивілістики, історії та практики адвокатури (Д. І. Мейєр, О. І. Загоровський, В. І. Синайський, Г. Ф. Шершеневич, Р. А. Майданик, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, І. В. Жилінкова, В. І. Борисова, Є. А. Суханов); 3) праці з історії Новоросійського/Одеського і Віленського (Стефана Баторія) університетів (С. В. Ківалов, Є. О. Харитонов, М. Тарковський, Е. Тилінська, А. і М. Супрунюк, Є. Колажовський); 4) праці, в яких висвітлено біографічні відомості та творчі здобутки викладачів, що навчали студента Васьковського в Новоросійському університеті, а також його видатних сучасників, які безпосередньо були пов'язані з ним творчістю (Т. О. Желдибіна, Т. І. Бондарук, О. М. Гетьман, А. В. Дзевелюк, О. Є. Музичко); 5) праці, безпосередньо присвячені різним аспектам життя та творчості Є. В. Васьковського (В. О. Белов, В. О. Томсінов, Г. Д. Ульотова, О. В. Гетьманцев, І. С. Канзафарова, П. П. Музиченко, А. Редзик). Зроблено висновок про фрагментарність досліджень біографії та науково-правової спадщини ученого.

Джерельна база дослідження має комплексний характер. Основну і найбільш важливу групу матеріалів становлять численні опубліковані праці Є. В. Васьковського. Крім того, використано матеріали російських періодичних видань другої половини XIX – початку XX ст. («Журнал Санкт-Петербургского юридического общества», «Журнал Министерства юстиции», «Право» та ін.), спогади про Новоросійський університет, у стінах якого пройшла вагома частина педагогічної діяльності вченого, довідники, адресні книги та календарі кінця XIX – початку XX ст. Визначено, що окрему групу джерел становлять архівні матеріали, серед яких значний інтерес привертають фонди Державного архіву Одеської області, зокрема, ф. 42 «Піклувальник Одеського навчального округу» та ф. 45 «Новоросійський університет».

У підрозділі 1.2. «Формування та розвиток творчої особистості Є. В. Васьковського» висвітлено віхи біографії Є. В. Васьковського. Він народився 21 лютого 1866 р. в Акермані (тепер м. Білгород-Дністровський Одеської області) у сім'ї збіднілих польських дворян. 1883 р. із золотою медаллю закінчив Першу Одеську гімназію. Протягом 1884–1888 рр. навчався на юридичному факультеті Імператорського Новоросійського університету, який закінчив з дипломом I ступеня. З 1889 р. працював як адвокат (спочатку помічником присяжного повіреного, пізніше – присяжним повіреним) із цивільних справ. 1897 р. захистив магістерську дисертацію в Казанському університеті з проблематики організації адвокатури. Цього ж року, продовжуючи адвокатську діяльність, отримав призначення приват-доцентом по кафедрі цивільного права Новоросійського університету. У жовтні 1901 р. у Казанському університеті захистив докторську дисертацію «Вчення про тлумачення та застосування цивільних законів» і став доктором цивільного права. У січні 1904 р. отримав посаду екстраординарного професора у Новоросійському університеті, на нього неодноразово покладалося тимчасове виконання обов'язків декана юридичного факультету.

У жовтні 1906 р. Є. В. Васьковського було призначено на посаду ординарного професора на кафедру цивільного права і судочинства, а в листопаді 1906 р. його було обрано проректором Імператорського Новоросійського університету по роботі із студентами. У червні 1907 р. Указом імператора Є. В. Васьковського було тимчасово відсторонено від посади проректора, а в лютому 1909 р. на підставі рішення Кримінального касаційного департаменту Урядового сенату усунуто з посади проректора Новоросійського університету через бездіяльність під час студентських хвилювань у період революції 1905–1907 рр. У травні того ж року його було звільнено з університету, але він продовжував наполегливо працювати над цивілістичними проблемами. У 1913 р. побачив світ перший том підготовленого ним підручника із цивільного процесу та керівництва з тлумачення та застосування законів для юристів-початківців, написаного ним на основі його докторської дисертації.

Після Лютневої революції вченого поновлено на посаді професора по кафедрі цивільного права та цивільного процесу. Одночасно він займав посаду декана юридичного факультету до моменту закриття Новоросійського університету в 1920 р. Пізніше, протягом року, працював професором і проректором Одеського гуманітарно-суспільного інституту, на базі якого після закриття в 1921 р. було утворено Одеський інститут народного господарства. В серпні 1921 р. Є. В. Васьковського було призначено на посаду проректора цього навчального закладу, яку він займав до кінця 1924 р.

Зосені 1924 р. С. В. Васьковський – професор кафедри цивільного права відновленого Віленського університету Стефана Баторія. Протягом 1925–1926 рр. С. В. Васьковський займав посаду декана юридичного факультету, а пізніше – аж до виходу на пенсію в 1934 р. – посаду заступника декана. Він видав декілька посібників та наукових публікацій монографічного характеру, серед яких особливо слід виокремити підручник із цивільного процесу. Як учений брав участь у роботі юридичної ради Міністерства юстиції Польщі та Кодифікаційної комісії.

З вересня 1934 р. С. В. Васьковський отримав право на пенсію, утім він не поривав зв'язку з кафедрою, обов'язки на якій виконував на умовах погодинної оплати. Указом Президента Польщі 15 грудня 1936 р. ученому присвоєно звання почесного професора. Ймовірно, що не пізніше кінця 1939 р. він переїхав до Варшави, де й помер 29 травня 1942 р.

У підрозділі 1.3. *«Основні напрями наукової та педагогічної діяльності С. В. Васьковського»* наукові інтереси цього вченого представлено такими напрямками: 1) наука цивільного права. Учений вивчав проблематику як загальної, так і особливої частини цивільного права, що знайшло відображення у низці підручників, статей, рецензій; 2) наука цивільного процесу представлена у творчій спадщині ученого статтями, зокрема з проблеми визнання у цивільному процесі, удосконалення цивільно-процесуального законодавства, суддівського розсуду та застосування звичаїв у цивільному процесі. Однією з вершин цивільно-процесуальної думки початку ХХ ст. стали написані С. В. Васьковським численні підручники із цивільного процесу; 3) історія, організаційно-правові та етичні основи адвокатської діяльності. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку адвокатури висвітлено у магістерській дисертації С. В. Васьковського та низці статей; 4) методологія юриспруденції, зокрема, дослідження положень юридичної герменевтики у застосуванні до цивільного права. Методологія цивілістики стала темою докторської дисертації С. В. Васьковського; 5) питання судоустрою. Цій проблематиці присвячено ряд статей, написаних С. В. Васьковським у Польщі. Їй присвячено; 6) рецензування юридичних наукових творів та переклад російською мовою праць видатних зарубіжних учених.

Показано, що С. В. Васьковський був вправним адміністратором, зокрема виконував обов'язки декана юридичного факультету та проректора Новоросійського університету в Одесі, багато років був деканом та заступником декана факультету права та суспільних наук Віленського університету Стефана Баторія. Вчений викладав цивільно-правові дисципліни у вищій школі, розробив багато навчальних посібників саме для юристів-початківців, складав практичні завдання у вигляді задачників із цивільного права та цивільного процесу для студентів.

Напрями наукових досліджень Є. В. Васьковського та інші сторони його діяльності дають можливість запропонувати авторську періодизацію його наукової та творчої біографії.

Другий розділ «Історія, теорія та практика адвокатури у творчості Є. В. Васьковського» містить три підрозділи, в яких висвітлено проблематику адвокатури та адвокатської діяльності, що становило основний науковий інтерес ученого на початку його наукової кар'єри.

У підрозділі 2.1. «Історико-правова характеристики адвокатури у працях Є. В. Васьковського» визначено основні результати дослідження ученим історії адвокатури з найдавніших часів до початку XX ст., який довів, що адвокатська діяльність є стародавньою професією. Причини виникнення інституту адвокатури Є. В. Васьковський намагався з'ясувати за допомогою міждисциплінарного підходу, критично осмисливши та інтегрувавши антропологічні, етнографічні, історичні знання та знання чинного позитивного права та правосуддя. Ученому не був чужим соціологічний погляд на витоки адвокатури, зокрема, він вважав, що правозаступництво – головна функція адвокатури – є результатом процесу розподілу праці. Відповідно до цього підходу він розрізняв устрій та функції адвокатури у народів розвинутих (передусім європейських) країн та ін. Окремі розділи його праці «Організація адвокатури» присвячено найбільш досконалим організаційним структурам адвокатури, зокрема, римській, англійській та французькій.

Є. В. Васьковський виявив перші свідчення про судове представництво у східних слов'ян у Псковській судній грамоті, а в подальшому – в законодавстві царя Олексія Михайловича. Як самостійний правовий інститут адвокатуру в Росії було запроваджено в 60-х рр. XIX ст. за австро-германським зразком, яка потребувала, на його думку, реформування у напрямі англійської та французької систем адвокатури.

У підрозділі 2.2. «Концептуальні основи організації російської адвокатури у працях Є. В. Васьковського» визначено позицію вченого щодо принципів організації адвокатури, способів захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб за допомогою адвокатури. Є. В. Васьковський аргументовано доводив принципову відмінність змісту поняття «адвокатура» у законодавствах країн Західної Європи та в російському законодавстві того часу. У Західній Європі термін «адвокатура» характеризував діяльність адвокатів, а не діяльність присяжних повірених. Там адвокатура була елементом правосуддя, уповноваженим суспільством до захисту суспільних інтересів. На думку вченого, тільки визнання адвокатів уповноваженими представниками суспільства, а не найманими посібниками приватних осіб, давало адвокатурі право на існування.

Є. В. Васьковський вважав, що англо-французька модель була ближчою до розуміння адвокатури як правозаступництва. Російську ж

пореформену адвокатуру було створено на принципах австро-германської адвокатури, а саме: 1) сумісництва правозаступництва із судовим представництвом; 2) відсутності міцного зв'язку із судовою магістратурою; 3) відносної свободи професії; 4) станової організації (у меншості округів) і дисциплінарної підлеглості судам (в інших округах і в приватній адвокатурі) та 5) визначення гонорару за угодою. Учений був впевнений у тому, що організація російської адвокатури у ХІХ ст. потребувала не удосконалення, а проведення докорінного реформування. На думку Є. В. Васьковського, в ідеальному випадку адвокатура мала бути організованою як громадська служба, за аналогією з державною службою. Адвокат мав служити суспільству подібно до того, як судді і прокурори – державі, отже, призначення, контроль, утримання, нагорода й підвищення чинів адвокатури мали залежати не від держави, а від суспільства.

У підрозділі 2.3. *«Питання адвокатської етики у працях Є. В. Васьковського»* розглянуто положення книги вченого «Основні питання адвокатської етики» (1895), в якій висвітлено розуміння ученим принципів адвокатської етики, критеріїв та процедур відбору справ адвокатом, способів ведення справ, меж дисциплінарної влади, етики судового представництва тощо. Автор вважав, що адвокатська етика базується на двох головних принципах: по-перше, адвокат як уповноважений від суспільства повинен дотримуватися суспільних інтересів; по-друге, будучи фактором правосуддя, адвокат має поводитися з гідністю, яка притаманна двом іншим учасникам правосуддя: прокуророві та судді. Є. В. Васьковський дійшов висновку, що адвокатура потребує використання правил професійної етики більше, ніж представник будь-якої іншої професії.

Третій розділ *«Цивільне право та цивільний процес у працях Є. В. Васьковського»* містить три підрозділи, в яких представлено цивілістичне учення Є. В. Васьковського.

У підрозділі 3.1. *«Методологія та методика інтерпретації норм цивільного права у працях Є. В. Васьковського»* зазначено, що на початку ХХ ст. юридична герменевтика ще не мала усталеної сформованої теорії. Є. В. Васьковський під час інтерпретації цивільних законів пропонував використовувати загальні герменевтичні прийоми з урахуванням правил тлумачення, установлених у законодавстві. Вчений поділяв тлумачення на словесне й реальне і виокремлював їх як стадії процесу тлумачення. Він визнавав найважливішим напрямком розвитку вітчизняної юридичної науки подальшу розробку, теоретичне осмислення, побудову і класифікацію наукових методів праворозуміння, тлумачення і застосування правових норм, заснованих на загальних принципах філософської герменевтики. Інтерпретаційний процес він визначав не лінійно, а у вигляді герменевтичної спіралі.

У підрозділі 3.2. *«Проблеми цивільного права у працях Є. В. Васьковського»* висвітлено погляди вченого на систему та положення цивільного права.

Цивільне право Є. В. Васьковський за усталеною традицією поділяв на дві частини – загальну та особливу. Загальну частину науки цивільного права він розглядав як вчення про суб'єкт права, вчення про об'єкт права і вчення про правові відносини. Внутрішній поділ особливої частини цивільного права він пояснював тим, що всі відносини, які існують між суб'єктами цивільного права, поділяються на чотири види: відносини, які пов'язані із задоволенням життєвих потреб фізичних осіб матеріальними предметами та речами (речове право); відносини, які виникають внаслідок обміну між суб'єктами цивільного права послугами (зобов'язальне право); відносини, які виникають між подружжям, батьками та дітьми (сімейне право); відносини, які виникають у процесі переходу прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємців (спадкове право). Є. В. Васьковський був прихильником пандектної системи цивільного права і критикував інституційну систему з огляду на її обсяг, оскільки вона включала в себе ще й вчення про позови, тобто цивільне судочинство. Крім того, ця система спонукала поділяти зміст сімейного та спадкового права на дві підгалузі, відносячи одну підгалузь до розділу «особи», а іншу – до розділу «речі». Виявлено, що особливо цінним у цивілістичних працях Є. В. Васьковського є учення про поняття та класифікацію юридичних осіб, що має на теперішній час важливе теоретичне і практичне значення у зв'язку з розбіжностями щодо поняття та класифікації зазначених осіб у Цивільному та Господарському кодексах України.

У підрозділі 3.3. *«Теоретичні аспекти цивільно-процесуального права у працях Є. В. Васьковського»* охарактеризовано учення Є. В. Васьковського про цивільний процес. Основною фундаментальною працею вченого у галузі цивільного судочинства є *«Курс цивільного процесу»* (1913), в якій він зазначав, що коли приватна особа звертається до державної влади за захистом своїх суб'єктивних цивільних справ, перед державою стоять два завдання: по-перше, перевірити правомірність вимог позивача; по-друге, задовольнити ці вимоги, якщо вони будуть правомірними.

Розглядаючи завдання раціонального судочинства, учений багато уваги приділяв переліку якостей, якими повинен володіти суддя, виокремлюючи серед них: неупередженість, відповідний освітній рівень, практичний досвід, високі моральні якості. На окрему увагу у працях Є. В. Васьковського заслуговує учення про позов; його класифікація позовів широко використовується сучасними вченими-процесуалістами (зокрема, цю класифікацію використовує М. К. Треушніков).

ВИСНОВКИ

У дослідженні вирішено важливу наукову задачу щодо історико-правового аналізу та критичного осмислення й систематизації науково-юридичної та педагогічної спадщини Є. В. Васьковського. Найсуттєвішими результатами дослідження є:

1. Науково-юридична та педагогічна спадщина видатного представника Одеської школи права Є. В. Васьковського є цілісним ученням, що включає теоретичний аналіз інститутів та норм цивільного та цивільно-процесуального права, учення про їх інтерпретацію і застосування у практиці правосуддя та організаційні інструменти захисту цивільних прав засобами адвокатури.

2. На формування наукового світогляду Є. В. Васьковського, його життєву долю та викладацьку кар'єру вплинули культурно-історичні, соціально-економічні та суспільно-політичні процеси кінця XIX – початку XX ст., зокрема, навчання на юридичному факультеті Новоросійського університету, зарубіжне стажування, співпраця з видатним теоретиком права та фахівцем у галузі цивільного права Г. Ф. Шершеневичем та іншими видатними правознавцями, революційні події 1905–1907 рр. та 1917–1920 рр.

3. Є. В. Васьковський був прихильником позитивістської методології. На його думку, завданням теоретичної науки було розкриття причинного зв'язку між суспільними явищами і визначення законів їх співіснування та послідовності. Теоретичні висновки стали матеріалом для практичної діяльності, в процесі якої відбувалося пристосування виявлених теорією засобів до поставленої практичної мети. Саме позитивістським розумінням Є. В. Васьковським системи наук пояснюється його увага до історичного знання, до догматичної методології юриспруденції та до правової політики.

4. Є. В. Васьковський був одночасно ученим-цивілістом та педагогом, займав адміністративні посади у вищій школі, був юристом-практиком та популяризатором юридичних знань. Наукові інтереси Є. В. Васьковського представлено такими напрямками: наука цивільного права: проблематика загальної і меншою мірою – особливої частин цивільного права; наука цивільного процесу, однією з вершин якої стали написані Є. В. Васьковським численні підручники із цивільного процесу; історія, правові та етичні основи адвокатської діяльності; методологія юриспруденції, зокрема, дослідження положень юридичної герменевтики у застосуванні до цивільного права; питання судоустрою.

Діяльність Є. В. Васьковського у сфері юриспруденції представлена також: 1) навчально-адміністративною роботою, зокрема, виконання обов'язків декана юридичного факультету та проректора Новоросійського університету в Одесі, декана та заступника декана факультету права та

суспільних наук Віленського університету Стефана Баторія; 2) викладацькою діяльністю (викладання цивільно-правових дисциплін у вищій школі, розробка навчальних посібників та підручників); 3) юридичною практикою, а саме – роботою присяжним повірепим та суддею мирового суду.

5. Періодизація наукової та творчої біографії Є. В. Васьковського включає такі етапи: 1) 1884–1901 рр. – пора навчання в Новоросійському університеті, практичної роботи адвоката та становлення його як ученого-цивіліста; 2) 1901–1909 рр. – розквіт педагогічної діяльності Є. В. Васьковського; 3) 1909–1917 рр. – період вимушеного згортання педагогічної діяльності через звільнення з Новоросійського університету за політичними мотивами; 4) 1917–1924 рр. – педагогічна діяльність у навчальних закладах Одеси; 5) 1924–1939 рр. – педагогічна діяльність у Віленському університеті Стефана Баторія.

6. У працях Є. В. Васьковського відображено історію формування адвокатури за кордоном та в Росії, правовий статус адвоката в Російській імперії, виявлено проблеми російської адвокатури та намічено шляхи її удосконалення, наведено ідеальні моделі організації адвокатури. Учений доводив, що англо-французька модель є ближчою до розуміння адвокатури як правозаступництва. Російську ж пореформену адвокатуру було створено на принципах австро-германської адвокатури. На думку Є. В. Васьковського, це не відповідало справжньому покликанню адвоката, а саме – служінню праву з позицій інтересів суспільства та захисту приватних інтересів фізичних та юридичних осіб у суді. Є. В. Васьковський дійшов висновку, що у поєднанні з деформованою корпоративною організацією адвокатури та договірним принципом визначення винагороди за адвокатські послуги майбутнє російської адвокатури виглядає більш ніж песимістично. Він вважав, що жоден підхід, який пропонує майбутня реформа, не зможе змінити та покращати стан російської адвокатури кінця XIX – початку XX ст. На думку Є. В. Васьковського, в ідеальному випадку адвокатура мала бути організованою як громадська служба, за аналогією з державною службою, і мати своєю метою захист законних прав та інтересів осіб.

7. Є. В. Васьковський створив історичний нарис розвитку адвокатської етики та зробив порівняльний аналіз деонтології адвокатури. На його думку, етичні правила для адвоката є більш важливими, ніж для будь-якої іншої професії, зважаючи на те, що сама природа адвокатури являє собою спокусу для непорядних людей. Є. В. Васьковським представлено принципи адвокатської етики та етики судового представництва, критерії та процедуру відбору справ адвокатом, способи ведення юридичних справ, межі дисциплінарної влади адвокатської корпорації. Вчений вважав, що адвокат, як уловноважений від суспільства, мав дотримуватися суспільних

інтересів, а, будучи фактором правосуддя, адвокат мав поводитися з гідністю, яка притаманна двом іншим учасникам правосуддя: прокуророві та судді.

Є. В. Васьковським запропоновано класифікацію юридичних справ, що поєднувала юридичний та моральний критерії їх прийнятності для адвоката, на основі якої ним зроблено висновок: адвокат не повинен надавати підтримку ані аморальним, ані юридично безпідставним вимогам своїх клієнтів. Разом із тим, він підкреслював специфіку етичної сторони кримінального правозаступництва, де його завданням є слідкування за правильністю провадження у справі, показ фактів та міркувань на користь підзахисного та неприпущення порушення його прав.

8. До методологічного арсеналу юридичної науки Є. В. Васьковським уведено новачинні пізнавальні засоби, зокрема галузеву порівняльно-правову методологію та герменевтику. На його думку, юридична герменевтика є пріоритетним напрямком юридичної думки, зважаючи на вирішальну роль правильного тлумачення права у процесі правозастосування.

Правоінтерпретаційний процес автор визначав не лінійно, а у вигляді герменевтичної спіралі. Враховуючи ідейні погляди та прийоми юридичної герменевтики у працях Є. В. Васьковського, який досліджував це явище на початку ХХ ст., можна констатувати, що вони стали теоретичною та методологічною основою для розробки теорії юридичної герменевтики в цілому, а також її окремих питань в Україні та в інших країнах за радянського та пострадянського періодів.

9. Велику увагу Є. В. Васьковський приділяв цивілістичній науці, де він перевагу віддавав пандектній системі права перед інституційною. Зокрема, ним розроблено вчення про предмет цивільного права; вчення про суб'єкт права, вчення про об'єкт права і вчення про правові відносини. Є. В. Васьковський також присвячував свої наукові праці у сфері цивілістики вивченню сервітного права, речового права, права власності, зобов'язального права.

10. Є. В. Васьковський намагався розмежувати цивільний процес та цивільне право. У галузі цивільного процесуального права учений досліджував: цивільне судочинство та його види, джерела цивільного процесуального права, позов та його елементи, докази у цивільному процесі, інститут свідків, усунення (відводу) суддів; види підсудності; процесуальне становище сторін; процесуальну правоздатність та дієздатність; процесуальні дії як форми реалізації процесуальних прав та обов'язків тощо.

11. У творчості Є. В. Васьковського спостерігається комплексний підхід до процедури захисту приватних інтересів фізичних та юридичних осіб у суді. По-перше, це вивчення ученим норм матеріального (цивільного) права. По-друге, це дослідження норм цивільно-процесуального права.

І, нарешті, це фундаментальні твори автора, присвячені організації адвокатури, яка здійснює захист прав та свобод суб'єктів цивільних правовідносин. Зазначені три напрямки разом переслідують одну мету – науково забезпечити захист приватних інтересів фізичних та юридичних осіб у суді.

12. Є. В. Васьковський є яскравою постаттю в юридичній науці не тільки України, але й Росії, Польщі, Литви. Про це свідчать науково-біографічні публікації, перевидання підручників та монографій ученого, використання результатів його праць у сучасних наукових дослідженнях. Є. В. Васьковський є єдиним вченим Одеської школи права кінця XIX – початку XX ст., який повністю сформувався та працював у її рамках, а згодом став ученим міжнародного рівня, праці якого визнаються у багатьох країнах Європи.

13. Значення наукової та педагогічної діяльності Є. В. Васьковського є настільки великим, що доцільним є увічнення пам'яті ученого в Одесі, у зв'язку з чим пропонується:

1) запровадити стипендію імені Є. В. Васьковського кращому студентові факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»;

2) у 2016 р. організувати проведення в Національному університеті «Одеська юридична академія» міжнародної конференції, присвяченої 150-й річниці з дня народження Є. В. Васьковського за участю представників науки та освіти України, Росії, Литви та Польщі;

3) порушити клопотання перед Одеською міською радою про розміщення на одному з будинків, в якому проживав Є. В. Васьковський, меморіальної дошки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Корнієнко І. В. Теоретико-методологічні основи юридичної герменевтики у працях Є. В. Васьковського / І. В. Корнієнко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 65. – С. 301–306.

2. Корнієнко І. В. Основні положення цивільного процесуального права у творчості Є. В. Васьковського / І. В. Корнієнко // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 363–366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12kivput.pdf>.

3. Корнієнко І. В. Є. В. Васьковський та Одеська школа права / І. В. Корнієнко // Митна справа. – 2012. – № 4. – Ч. 2, кн. 1. – С. 108–112.

4. Корнієнко І. В. Наукова спадщина Є. В. Васьковського з питань адвокатури / І. В. Корнієнко // Право України. – 2012. – № 9. – С. 425–430.

5. Корнієнко І. В. Проблематика цивільного процесу як науки та навчальної дисципліни у творчій спадщині Є. В. Васьковського / І. В. Корнієнко // *Юридичний вісник*. – 2012. – № 4. – С. 167–172.

6. Корнієнко І. В. Адвокатська етика у науковій спадщині Є. В. Васьковського / І. В. Корнієнко // *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 48. – С. 461–467.

7. Корнієнко І. В. Історичні передумови виникнення адвокатури / І. В. Корнієнко // *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. (20–21 травня 2011 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2011. – С. 165–166.

8. Корнієнко І. В. Основні напрямки дослідження цивільно-правових інститутів у працях Є. В. Васьковського / І. В. Корнієнко // *Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції* : тези II Міжнар. наук. конф., присвяч. пам'яті професора О. В. Сурілова (30–31 березня 2012 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2012. – С. 175–177.

9. Корнієнко І. В. До питання недійсності правочинів у працях Є. В. Васьковського / І. В. Корнієнко // *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (20–21 квітня 2012 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2012. – С. 201–202.

10. Корнієнко І. В. Представник вітчизняної цивілістичної школи кінця XIX – першої половини XX ст. Євген Володимирович Васьковський / І. В. Корнієнко // *Держава, право і юридична думка у Балточорноморському регіоні: історія і сучасність* : матеріали Міжнар. історико-прав. конф. (27–29 квітня 2012 р., м. Одеса). – О. : В. Букаєв, 2012. – С. 248–254.

11. Корнієнко І. В. Педагогічна та адміністративна діяльність Є. В. Васьковського у Новоросійському університеті / І. В. Корнієнко // *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (30 листопада 2012 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2012. – Т. 1. – С. 223–225.

12. Корнієнко І. В. Ціннісний потенціал історії вітчизняної юриспруденції / І. В. Корнієнко // *Актуальні проблеми філософії права. Аксіосфера права та держави* : матеріали міжнародного «круглого столу» (13 грудня 2012 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2013. – С. 162–164.

13. Корнієнко І. В. Васьковський Є. В. про оптимізацію організації та діяльності адвокатури у сфері захисту цивільних прав / І. В. Корнієнко // *Адвокатура: минуле і сучасність* : матеріали II Міжнар. конф. молод. вчених, аспірантів та студентів (2 березня 2013 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2013. – С. 92–94.

14. Корнієнко І. В. Є. В. Васьковський про організацію адвокатури в Росії / І. В. Корнієнко // *Правове життя сучасної України* : матеріали

Міжнар. наук. практ. конф. (16–17 травня 2013 р., м. Одеса). – О. : Фенікс, 2013. – С. 157–159.

15. Корнієнко І. В. Є. В. Васьковський про методологію дослідження адвокатури / І. В. Корнієнко // Треті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17 травня 2013 р., м. Одеса). – О. : Астропринт, 2013. – С. 9–12.

АНОТАЦІЯ

Корнієнко І. В. Науково-юридична та педагогічна спадщина Є. В. Васьковського. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2013.

Досліджено біографію, науково-юридичну та педагогічну діяльність видатного представника Одеської школи права – Євгена Володимировича Васьковського. Його науково-юридична та педагогічна спадщина є цілісним ученням і включає теоретичний аналіз інститутів та норм цивільного та цивільно-процесуального права, учення про їх інтерпретацію і застосування у практиці правосуддя та організаційні інструменти захисту цивільних прав засобами адвокатури.

Показано діяльність Є. В. Васьковського як ученого-цивіліста, педагога та адміністратора вищої школи, юриста-практика та популяризатора юридичних знань. Визначено напрями його наукових досліджень: наука цивільного права, наука цивільного процесу; методологія юриспруденції; історія, організаційно-правові та етичні основи адвокатської діяльності; питання судоустрою; рецензування юридичних наукових творів та переклад російською мовою праць видатних зарубіжних учених. Виявлено новачинні методологічні засоби, введені Є. В. Васьковським до юридичної науки та практики, зокрема галузеву порівняльно-правову методологію та герменевтику.

Доведено, що Є. В. Васьковський є єдиним ученим та педагогом європейського рівня, який повністю сформувався та проявив себе як видатна творча особистість в середовищі Одеської школи права дореволюційної доби її становлення.

Ключові слова: Є. В. Васьковський, Одеська школа права, вища юридична освіта, історія та теорія адвокатури, методологія юриспруденції, юридична герменевтика, історія цивілістики, цивільне право, цивільний процес.

АННОТАЦИЯ

Корищенко И. В. Научно-юридическое и педагогическое наследие Е. В. Васьковского. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2013.

Исследованы биография, научная и педагогическая деятельность выдающегося представителя Одесской школы права – Евгения Владимировича Васьковского. Его научное наследие является достоянием Украины, России, Литвы и Польши. История формирования и развития личности ученого, его научные поиски и достижения, педагогическая практика представляют собой ценность для современной юриспруденции, а также обладают большим воспитательным потенциалом не только в сфере подготовки профессиональных юристов, но и в деле правового просвещения.

Научно-юридическое и педагогическое наследие Е. В. Васьковского является целостным учением и включает теоретический анализ институтов и норм гражданского и гражданско-процессуального права, учение об их интерпретации и применении в практике правосудия, организационные инструменты защиты гражданских прав средствами адвокатуры.

Обоснована многогранность деятельности Е. В. Васьковского как ученого-цивилиста, педагога и администратора высшей школы, юриста-практика и популяризатора юридических знаний. Определены направления научных исследований Е. В. Васьковского: наука гражданского права; наука гражданского процесса; методология юриспруденции, история, организационно-правовые и этические основы адвокатуры; вопросы судоустройства; рецензирование юридических научных работ и перевод на русский язык трудов выдающихся зарубежных ученых. Выявлены инновационные методологические средства, введенные Е. В. Васьковским в юридическую науку и практику, в частности отраслевая сравнительно-правовая методология и герменевтика.

Доказано, что Е. В. Васьковский является единственным ученым и педагогом европейского уровня, который полностью сформировался и проявил себя как выдающаяся творческая личность в среде Одесской школы права дореволюционной эпохи ее становления.

Ключевые слова: Е. В. Васьковский, Одесская школа права, высшее юридическое образование, история и теория адвокатуры, методология юриспруденции, юридическая герменевтика, история цивилистики, гражданское право, гражданский процесс.

SUMMARY

Kornienko I. V. Legacy of Legal Science and Pedagogy of E. V. Vaskovsky. – Manuscript.

Dissertation in attaining candidate academic degree in law; specialty 12.00.01 – theory and history of law and state; history of political and legal doctrines. – National University «Odessa Academy of Law», Odessa, 2013.

Biography, academic career and educational work of a prominent scientist of Odessa school of law – Evgen Vaskovsky, – has been researched. His legalistic and pedagogy legacy is a wholesome study, which contains a theoretical analysis of institutions and standards of civil law, civil process, studies of their interpretation and implication in legal practice, and institutional constraints in civil rights defense using advocacy.

Consistency and comprehensiveness of Vaskovsky's endeavor was substantiated determining him as a civilist scientist, law practitioner and a popular exponent of law study. Course of Vaskovsky's scientific researches was determined, which is: science of civil law; science of civil process; methodology of jurisprudence; history, executive and ethical basis of advocacy; court organization issues; juristic scholar documents review, and translation into Russian of important works of foreign scientists. During the course of this work innovative methodological ways introduced into civil law and practice by Vaskovsky, particularly sectoral comparative law methodology and hermeneutics was elicited. It was asserted that Vaskovsky is the only scientist and teacher of European level developed and completely operating outstanding person in the pre-revolutionary Odessa school of law.

Key words: E. Vaskovsky, Odessa school of law, higher legal education, history and theory of advocacy, juristic methodology, legal hermeneutics, history of civil law, civil law, civil process.